



AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ



Təsdiq edirəm _____
J. Huseynov

“Maliyyə və audit” kafedrasının müdiri
i.e.d., prof.Əvəz Ələkbərov
11 fevral 2025-ci il

“Maliyyə risklərinin idarə edilməsi” fənni üzrə işçi tədris proqramı

(Syllabus)

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin kodu:	00528
Fənnin növü:	Əsas
Tədris ili:	2024/2025
Fənnin tədris semestri:	Yaz
Fakultə	Maliyyə və mühasibat
Qrup	600, 602, 604, 606, 608, 610, 612, 616,618
Kafedra	Maliyyə və audit
Tədris yükü	30/30
Kredit sayı	4

II.müəllim haqqında məlumat

Fənni tədris edən müəllim:	Dos.T.T.Qurbanova Dos.G.Q.Məmmədova Baş müəllim Ş.M.Əlicanova
E-mail ünvanı	Tunzala_Gurbanova@unec.edu.az gultakin.memmedova@mail.ru shahla.musaqizi@gmail.com
İş telefonu:	0(12)4924004
Tələbələr üçün qəbul vaxtları	I,III günlər

III. Fənnin təsviri:

Maliyyə riskinin idarə edilməsi bütün şirkətlər üçün çox vacibdir, çünki bu risklər müəyyən edilmədikdə və azaldılmadıqda şirkətin dağılmasına səbəb ola bilər. Bu maliyyə riski bir çox formada mövcuddur, məsələn, valyuta riski, əmtəə riski, faiz dərəcəsi riski, maliyyələşdirmə və likvidlik riski və kredit riski. Fənn maliyyə riskinin mənbələrini müəyyən edir və bu risklərin necə qiymətləndirilə və ölçülə biləcəyini araşdırır. O, müxtəlif situasiyalarda və risklərin idarə edilməsi çərçivəsi kontekstində riskləri azaltmaq üçün üsul və vasitələri tövsiyə edir və əsaslandırır. Bu üsulların çoxu maliyyə törəmə alətlərinin tətbiqini əhatə edir. Buna görə də, tələbələrə forvardların, opsiyonların, faiz dərəcəsi və valyuta svoplarının və kredit defolt svoplarının ümumi istifadələri haqqında məlumat veriləcəkdir. Eyni zamanda törəmə maliyyə alətlərinin necə qiymətləndirildiyinə, onların dəyərlərinə xarici amillərin necə təsir etdiyinə və onların istifadəsinin əməliyyat və qarşılıq tərəf risklərinə necə səbəb olduğunu öyrənmək imkanı əldə olunacaq.

IV. Fənnin məqsədi və vəzifələri:

“Maliyyə risklərinin idarə edilməsi” fənninin əsas məqsədi tələbələrdə risklərin idarə edilməsinə vahid baxış, maliyyə risklərinin təhlili, qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi sahəsində peşəkar bacarıqların (kompetensiyaların) formalaşdırılmasıdır.

Fənnin vəzifələri:

- mövcud risk konsepsiyalarının təqdim edilməsi;
- iqtisadiyyatda və cəmiyyətdə risklərin idarə edilməsinə yanaşmaların təkamülünün təqdim edilməsi;
- maliyyə risklərinin mahiyyətinin və onların təsnifatının öyrədilməsi;
- maliyyə risklərinin idarə edilməsinin müasir üsullarının (metodlarının) öyrədilməsi;
- maliyyə risklərinin idarə edilməsi sisteminin qurulmasının ümumi ardıcılığının izah edilməsi;
- maliyyə risklərinin idarə edilməsi üsulları və maliyyə risklərinin idarə edilməsi strategiyalarının qurulması prinsipləri ilə tanışlıq

V. Öyrənmənin nəticələri:

Kursun tədrisi başa çatandan və bütün mövzular mənimsəniləndikdən sonra tələbələr:

Bilməlidirlər:

- maliyyə risklərinin idarə edilməsi prinsiplərini
- maliyyə risklərinin idarə edilməsinin əsas funksiyalarını
- maliyyə risklərinin idarə edilməsi strategiya və metodlarını
- bazar risklərinin idarə edilməsi və qiymətləndirilməsi göstəricilərini.

Bacarmalıdırlar:

- kredit riskinin dəyərini hesablayırlar;
- valyuta riskinin dəyərini hesablayırlar;
- sığorta bazarında yaranacaq riskləri hesablayırlar və s.

VI. Fənnin mühazirə mövzuları

Fənn 15 mühazirə mövzusunda ibarətdir.

Mövzu 1. Risklərin konseptual əsasları, iqtisadi məzmunu və formaları

Mövzu 2. Maliyyə risklərinin təsnifatı və onun idarə edilməsi sistemi

Mövzu 3. Maliyyə risklərinin idarəedilməsi strategiya və metodları

Mövzu 4. Bazar risklərinin idarə edilməsi və qiymətləndirilməsi göstəriciləri

Mövzu 5. Bank risklərinin idarə edilməsi

Mövzu 6. Kredit riskinin idarə edilməsi

Mövzu 7. Valyuta risklərinin idarə edilməsi mexanizmləri və onlardan istifadə metodları

Mövzu 8. Faiz riskinin idarə edilməsi

Mövzu 9. Sığorta bazarında yaranan risklər

Mövzu 10. Fond bazarı: investisiya riskləri. Qiymətli kağızlar portfelinin idarə edilməsi

Mövzu 11. Investisiya layihələri riski və investisiya portfeli risklərinin idarə edilməsi

Mövzu 12. Maliyyə aktivləri ilə əməliyyatlar üzrə maliyyə risklərinin hedcinq edilməsi

VII. Prerekvizitlər

yoxdur

VIII. Fənnin tədris metodologiyası

Bu fənnin tədrisi prosesində mühazirələrin oxunması, interaktiv müzakirələrin aparılması, komanda şəklində layihələrin aparılması, kiçik qruplarda iş, işgüzar oyunlar, xüsusi nümunələrin (keys-stadilər) öyrənilməsi və təhlili, esse və yaxud sərbəst işlərin yazılması və test tapşırıqların yerinə yetirilməsi kimi geniş çeşiddə tədris və təlim üsullarından istifadə edilir.

Bundan əlavə tədris və təlim prosesində xarici və yerli ədəbiyyatdan, habelə beynəlxalq və yerli mətbuatdan (internet resurslarından) götürülmüş məqalələrin, real nümunələrin və xüsusi keyslərin təhlilinə, müzkirasinə və məntiqi nəticələr çıxarılmasına xüsusi diqqət ayrılacaq. Verilən biliklərin tətbiqi bacarıqlarının formalasdırılması üçün tələbələr mövzuya uyğun seçilmiş tapşırıqları həll edəcəklər.

Hər bir yeni mövzunun tədrisi öncəsi tələbələr müəyyən olunmuş mətnləri və onlara təqdim edilmiş (tapşırılmış) qiraət materialları ilə tanış olmalıdırlar.

IX. Əsas dərslik və ədəbiyyat

1. Kazımlı X., Quliyev İ. “İqtisadi risklərin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi” Dərs vəsaiti. Bakı. 2011.
2. Abbasov A. B. “Biznesin təşkili və idarə edilməsi” Dərs vəsaiti. . Bakı. 2010.
3. Məmmədov M. H., Şahbazov K. A., Həsənov H. S. “Menecment” Bakı. 2007.
4. Atakişiyev M. C. “Maliyyə menecmenti” Bakı. 2013.
5. Abbasov İ. M., Sadıqov R. F. “Menecment” Bakı. 2013.
6. Doç. Dr. Murat Akkaya. Finansal Risk Yönetimi. Nisan 2021 / 1. Baskı / 448 Syf.
7. Prof. Dr. Burak Saltoğlu. Finansal Risk Yönetimi.2020,452 syf.
8. Авдийский В. И. Риски хозяйствующих субъектов: теоретические основы, методология анализа, прогнозирования и управления: учебное пособие / В. И. Авдийский, В. М. Безденежных. - Москва: Альфа-М : НИЦ ИнфраМ, 2013. - 366 с.
9. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками / И. А. Бланк. - Киев : Ника-Центр, 2005. - 600 с.
10. Воробьев С. Н. Управление рисками в предпринимательстве / С. Н. Воробьев, К. В. Балдин. - Москва: Дашков и К°, 2013. - 482 с.
11. Вяткин В. Н. Риск-менеджмент: учебник / В. Н. Вяткин, В. А. Гамза, Ф. В. Маевский. - Москва: Юрайт, 2015. - 351 с.
12. Гвоздева Е. А. Риск-менеджмент: учебное пособие / Е. А. Гвоздева. - Рубцовск: Изд-во Рубцов. индустриал. ин-та, 2015. - 87 с.
13. Гурнович Т. Г. Оценка и анализ рисков: учебник / Т. Г. Гурнович, Е. А. Остапенко, С. А. Молчаненко; под общ. ред. Т. Г. Гурнович. - Москва: КНОРУС, 2019. - 252 с.
14. Найт Ф. Х. Риск, неопределенность и прибыль / Ф. Х. Найт; пер. с англ. - Москва: Дело, 2003. - 360 с.
15. Омарова З. Н. Риск-менеджмент: учебное пособие / З. Н. Омарова. - Казань: Изд-во «БУК», 2017. - 78 с.
16. Рыхтикова Н. А. Анализ и управление рисками организации: учебное пособие / Н. А. Рыхтикова. - Москва: Инфра-М, 2018. - 247 с.
17. Слепухина Ю. Э. Риск-менеджмент на финансовых рынках: учебное пособие / Ю. Э. Слепухина, А. Ю. Казак. - Екатеринбург: Изд-во Урал. ун-та, 2015. - 216 с.
18. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит; пер. с англ. П. Клюкин. - Москва: Эксмо, 2016. - 1056 с.
19. Steve L. Allen . Financial Risk Management: A Practitioner's Guide to Managing Market and Credit Risk (Wiley Finance Book 721) 2nd Edition, Kindle Edition, 2012, 609 pages
20. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций: монография / А. С. Шапкин, В. А. Шапкин. - 9-е изд. - Москва: Дашков и К°, 2018. - 544 с.
21. John C. Hull. Risk Management and Financial Institutions (Wiley Finance) 5th Edition, 2018,832 pages

Hər bir mövzu üzrə müəllimin mühazirə mətnləri və təqdimatları elektron-kabinetə yerləşdirilir. Hər bir mövzu ilə bağlı müəllim əlavə olaraq xüsusi ədəbiyyat təklif edə bilər.

X. Fənnin mühazirə mətnləri

Fənnin bütün mövzuları üzrə mühazirə mətnləri, müzakirə sualları və tapşırıqları, habelə müxtəlif növ məşğələ materialları elektron formatda

XI. Mövzuların məzmunu və tədris-tematik bölgüsü

Həftə	Mövzuların adı	Mövzunun əsas məzmunu	Ədəbiyyat
1, 2	Risqlərin konseptual əsasları, iqtisadi məzmunu və formaları	“Risk” anlayışı. Elmi risk nəzəriyyələrinin təkmülü. Riskin mahiyyəti, onun amilləri, əlamətləri və funksiyaları. Xarici mühitin risk faktorları və təşkilatın daxili mühitin risk faktorları. Makrosəviyyə və qlobal (dünya) səviyyəli xarici risk faktorları. Mezosəviyyənin və mikrosəviyyənin xarici risk faktorları. Təşkilati və idarəetmə risk faktorları. Əməliyyat risk faktorları. İqtisadi kateqoriya kimi riskin əlamətləri. Riskin təsnifatı	
3, 4	Maliyyə risklərinin təsnifatı və onun idarə edilməsi sistemi	Maliyyə riski idarəetmə obyektinə kimi. Maliyyə risklərinin növləri. Sistemə risklər. sistemə olmayan risklər. Maliyyə risklərinin idarə edilməsi sistemi. Risklərin idarə edilməsinin əsas funksiyaları. Maliyyə risklərinin müəyyən edilməsi və qiymətləndirilməsi metodları. Keyfiyyət metodları. Kəmiyyət metodları. Ekspert qiymətləndirilməsi metodları. Analoji metod. Analitik hesablaşma metodları. Riyazi hesablaşma metodları.	
5, 6	Maliyyə risklərinin idarə edilməsi strategiyası və metodları	Maliyyə risklərinin idarə edilməsi strategiyaları və üsulları. Riskdən qaçma strategiyası. Riskin saxlanması strategiyası. Riskin qəbul edilməsi üsulları. Maliyyə risklərinin kəmiyyət qiymətləndirilməsinə ümumi yanaşmalar. Maliyyə riskinin qiymətləndirilməsinin göstəriciləri Riskə meyillənmə dərəcəsinin nəzərə alınması.	
7	Bazar risklərinin idarə edilməsi və qiymətləndirilməsi göstəriciləri	Bazar risklərinin məzmunu və yaranma səbəbləri. Bazar risklərinin təsnifatı. Səhm riski. Faiz riski (faiz dərəcəsi riski). Valyuta bazarı riski. Valyuta riskinin növləri. Əməliyyat, translyasiya və iqtisadi risklər. Bazar risklərinin qiymətləndirilməsi. Bazar riskinin idarə edilməsinə portfel yanaşması. Bazar riskinin hedcinqi	
8	Bank risklərinin idarə edilməsi	Tipik bank riskləri: mahiyyəti və təsnifatı. Kredit riski: anlayışı, metodologiyası və müəyyən edilməsi metodologiyası. Əməliyyat riski: anlayış, eyniləşdirmə xüsusiyyətləri. Bazar riski və bankın fəaliyyətinə xas olan digər risklər	
9	Kredit riskinin idarə	Kredit riskinin mahiyyəti və növləri Borcalanın kredit riskinin qiymətləndirilməsinə metodik	

	edilməsi	yanaşmalar və onun idarə edilməsi Qeyri-maliyyə korporasiyaları tərəfindən kredit riskinin qiymətləndirilməsi və idarə edilməsi Kredit risklərinin idarə edilməsi praktikasında kredit törəmə vasitələrindən istifadə	
10	Valyuta risklərinin idarə edilməsi mexanizmləri və onlardan istifadə metodları	Valyuta riskinin növləri və onun müəyyən edilməsi amilləri. Valyuta məzənnəsi. Mübadilə məzənnəsinin növləri. Real valyuta məzənnəsi. Nominal effektiv valyuta məzənnəsi Real effektiv valyuta məzənnəsi Valyuta riskinin idarə edilməsi üsulları. Hedcinq əsaslanan valyuta riskinin idarə edilməsi üsulları	
11	Faiz riskinin idarə edilməsi	Faiz dərəcəsi riskinin mahiyyəti və onu təyin edən amillər. Faiz dərəcəsi riskinin idarə edilməsinin əsas üsulları. Faiz dərəcəsi riskinin hedcinqi alətləri	
12	Sığorta bazarında yaranan risklər	Sığorta fəaliyyəti subyektlərinin fəaliyyət xüsusiyyətləri. Sığorta şirkətinin risklərinin idarə edilməsinin məqsədi kimi maliyyə sabitliyinin təmin edilməsi. Sığorta fəaliyyəti ilə bağlı risklərin idarə edilməsi mexanizmi. Stress testi maliyyə riskinin sığortası təşkilatının təhlili və qiymətləndirilməsi üsulu kimi.	
13	Fond investisiya bazarı: riskləri. Qiymətli kağızlar portfelinin idarə edilməsi	Qiymətli kağızlar: anlayışı, təsnifatı, gəlirliliyi və riski. Fond bazarı və onun iştirakçıları. Portfelin idarə edilməsi. Fond bazarlarında qiymətli kağızlarla əməliyyatlar. Borc öhdəlikləri və səhmlərlə əməliyyatların qeyri-müəyyənlik və risklərinin əsas amilləri. Fond bazarı vasitəsilə risklərin idarə edilməsi	
14	İnvestisiya layihələri riski və investisiya portfeli risklərinin idarə edilməsi	İnvestisiya riski anlayışı və onun yaranmasına təsir edən amillər. İnvestisiya risklərinin hesablanmasına əsas yanaşmalar. İnvestisiya riskinin qiymətləndirilməsində yeni kompleks maliyyə təhlili göstəricisinin mahiyyəti. Risk təhlilinin ehtimal üsulları. Layihə qərar ağacı yaratmaqla fərdi layihə riskini təhlil etmək üsulu	
15	Maliyyə aktivləri ilə əməliyyatlar üzrə maliyyə risklərinin hedcinq edilməsi	Törəmə maliyyə alətləri (törəmə alətləri) - növləri və onların maliyyə risklərinin hedcinq edilməsi üçün istifadəsi. Fyuçers bazarlarının fəaliyyət mexanizmi. Opsion bazarlarının fəaliyyət mexanizmi. Forvard müqavilələri və onların risklərin hedcinq edilməsi üçün maliyyə əməliyyatlarında istifadəsi.	
Yekun imtahan:			

XII. Seminar-məşğələlər: hazırlıq və qiymətləndirmə

Seminar-məşğələ dərslərində tələbə öz fikirlərini məntiqi ardıcılıqla ifadə və izah etməyi, habelə arqumentlərlə əsaslandırmağı bacarmalıdır. Buna nail olmaq üçün tələbə:

- 1) Seminar məşğələsinin hər bir mövzusu üzrə müzakirəyə çıxarılan suallarla diqqətlə tanış olmalı;
- 2) Müvafiq mühazirə materiallarını diqqətlə öyrənməli;
- 3) Mövzu üzrə tövsiyyə edilən ədəbiyyatı oxumalı və öyrənməli;
- 4) Seminar məşğələsində müzakirəyə çıxarılan hər bir sual üzrə qısa çıxış hazırlamalı;
- 5) Mövzu üzrə verilən praktik tapşırıqları və məsələləri yerinə yetirməklə praktik bacarıqlara yiyələnmişdir.

Tələbənin məşğələdəki hər bir cavabı 10 ballıq sistem üzrə 0-10 bal arasında (maksimum 10 bal olmaqla) qiymətləndirilir və həmin ballar EDUMAN sistemində aşağıdakı nisbətlərdə nəzərə alınır:

- 10 bal: 5 bal
- 9 bal: 4,5 bal
- 8 bal: 4 bal
- 7 bal: 3,5 bal
- 6 bal: 3 bal
- 5 bal: 2,5 bal
- 4 bal: 2 bal
- 3 bal: 1,5 bal
- 2 bal: 1 bal
- 1 bal: 0,5 bal

Seminar balları əsasında formalaşan yekun aktivlik balı aşağıdakı düsturla müəyyən edilir.

$$B = (((b_1 + b_2 + b_3 + \dots + b_n) / s) * m) / 10$$

Burada, B - yekun aktivlik bah;

b - seminar dərslərində alınan müxtəlif ballar

s - semestr ərzində verilən cavabların sayı

m - aktivlik bahna ayrılan maksimal bal;

10 - bir seminar dərslərində toplanan maksimal baldır.

Tələbə semestr ərzində cəmi 4 dəfə, hər dəfə isə 10 bal aldığı halda maksimal aktivlik balını - 20 bah toplamış olur. Bu halda nəticə sistemdə $((10 + 10 + 10 + 10) / 4) * 20 / 10 = 20$ olaraq hesaba alınır. Maksimal bal toplaya bilməyənlər isə istədiyi halda 5-ci, 6-cı, 7-ci və s. Cavab verməklə aktivlik balı toplaya bilərlər. Bu zaman müəllim ilkin olaraq həmin qrupda 4 dəfə cavab verməyənlərdən başlamaqla növbəlilik

prinsipi əsasında tələbəyə cavab verməsi imkanı yaradır.

XIII. Fənn üzrə kurs işi

Fənn üzrə kurs işi nəzərdə tutulmayıb.

XIV. Fənn üzrə ara və aralıq qiymətləndirmə

Ara qiymətləndirmə hər bir fənn üzrə semestr ərzində maksimal 30 bal formalaşdıran və ilk 7 tədris həftəsi ərzində keçilmiş mövzular üzrə (7-ci həftə də daxil olmaqla) aparılan qiymətləndirmədir. Ara qiymətləndirmə mərkəzləşdirilmiş qaydada yazılı üsulda 8-ci və 9-cu tədris həftələri ərzində keçirilir

Yazılı üsulunda keçirilən ara qiymətləndirmə zamanı tələbəyə 3 sual, aralıq qiymətləndirmə zamanı isə təhsilalanlara 5 sual təqdim olunur.

Fənn üzrə tələbəyə qiymətləndirmədə veriləcək sualların siyahısı

Fənn üzrə tələbələrin yekun biliyi 100 ballıq sistem üzrə qiymətləndirilir. Balların maksimum miqdarı – 100 baldır.

Yekun imtahandan sonra tələbənin fənn üzrə topladığı bütün ballar toplanır və yekun qiymət (bal) hesablanır . Fənn üzrə tələbənin əldə edə biləcəyi yekun balın strukturu aşağıdakı cədvəldə təqdim edilib:

İstiqamət	Ballar	Faiz
Aralıq qiymətləndirmə	50	50%
Ara qiymətləndirmə	30	30%
Auditoriya qiymətləndirməsi	20	20%
Cəmi:	100	100%

Fənn üzrə semestr ərzində (imtahana qədər və imtahanda) tələbənin topladığı balın yekun miqdarına görə onun yekun biliyi aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

51 baldan aşağı olduqda	- “qeyri-kafi”	- F
51-60 bal	- “qənaətbəxş”	- E
61-70 bal	- “kafi”	- D
71-80 bal	- “yaxşı”	- C
81-90 bal	- “çox yaxşı”	- B
91-100 bal	- “əla”	- A

Tələbənin topladığı yekun bal 51 baldan aşağı olduqda (yəni onun biliyi “qeyri-kafi” qiymətləndirildikdə) tələbə bu fəndən krediti qazanmır və onun fənn üzrə akademik borcu qalır.

